

Nr 9

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till institutionen å Balsgård för växtförädling av frukt och bär.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 76 (s. 190—199), föreslagit riksdagen att godkänna de i propositionen angivna grunderna för statens stöd till verksamheten vid institutet för växtförädling av frukt och bär samt att till bidrag till institutet för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 200 000 kr. För innevarande budgetår har till motsvarande verksamhet under kalenderåret 1959 anvisats ett anslag av 100 000 kr.

Vidare har Kungl. Maj:t i den till riksdagen den 4 januari 1960 avlåtna propositionen nr 2 (bilaga 2, punkt 2, s. 8) föreslagit riksdagen att till verksamheten i fråga, vilken är förlagd till Balsgård, Kristianstads län, å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 85 000 kr.

Lantbruksstyrelsen har i sin anslagsframställning rörande budgetåret 1960/61 föreslagit, att anslaget — i avvaktan på resultatet av utredningen rörande den organisatoriska utformningen av den fortsatta verksamheten vid Balsgårdsinstitutionen — för nästa budgetår uppföres med ett belopp av 190 000 kr.

I statsverkspropositionen har — efter redogörelse för motiveringen för lantbruksstyrelsens anslagsäskande — anmälts det av utredningsmannen landshövding Per Westling den 16 september 1959 överlämnade *betänkandet med förslag till omorganisationen av den till Balsgård i Kristianstads län förlagda institutionen för förädling av fruktträd*. Utredningsmannen tillkallades i juni 1958 såsom sakkunnig för att verkställa berörda utredningsarbete.

En redovisning av utredningsmannens uttalanden om nuläget på ifrågasvarande växtförädlingsområde, om Balsgårdsinstitutionens ekonomiska ställning, om tidigare utredningar rörande institutionen samt om behovet och förutsättningarna i fråga om växtförädling av frukt och bär har lämnats å s. 191—194 i nionde huvudtiteln, vartill utskottet får hänvisa. Härjämte framför utredningsmannen följande synpunkter och förslag.

Utredningsmannen har bedömt det vara ekonomiskt motiverat att bedriva växtförädling av fruktträd och bärväxter.

Balsgårdsinstitutionen framstår som centrum för förädlingen av fruktträd och bärväxter i vårt land. Det statliga stödet åt förädlingen av nämnda växtslag bör därför enligt utredningsmannens mening i första hand taga

sig uttryck i bidrag till verksamheten vid Balsgård av sådan storlek att ett rationellt arbete möjliggöres därstädes.

I fråga om valet mellan olika former av statsunderstödd organisation vill utredningsmannen anför följande. Den organisationsform, som branschforskningsinstitutet företräder, synes — i de fall, där effektiv medverkan från näringslivet kan erhållas — erbjuda flera fördelar. Bl. a. erhåller branschforskningsinstitutet från vederbörande bransch bidrag, bundna genom fleråriga avtal, varigenom möjlighet ges att planera verksamheten på längre sikt. Genom att på detta sätt även branschen får ansvar för verksamheten bildas en intressegemenskap och befrämjas samarbetet mellan institutet och den bransch, som institutet i första hand skall gagna, vilket verkar stimulerande på arbetet inom institutet. Utredningsmannen vill också erinra om att chefen för handelsdepartementet vid olika tillfällen förklarat sig ha goda erfarenheter av denna organisationsform i vad gällt de under handelsdepartementet hörande instituten.

Det anförda synes utredningsmannen giva vid handen att bärande skäl finnes för att Balsgårdsinstitutionen organiseras i form av ett halvstatligt institut av samma typ som branschforskningsinstitutet. Utredningsmannen får därför — i enlighet med jordbrukshögskoleutredningens rekommendation — föreslå, att förhållandet mellan staten, olika grupper av icke-stalliga intressenter och själva anstalten regleras i enlighet härmed.

Med denna organisationsform skall grunden för den fortsatta verksamheten vid Balsgård utgöras av ett avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt en stiftelse, bildad av olika intressenter i verksamheten, å andra sidan. Bland grundarna av stiftelsen bör ingå Föreningen för växtförädling av fruktträd såsom företrädare för de enskilda, mindre fruktodlarna. Av avtalet skall framgå att Kungl. Maj:t och stiftelsen åtager sig att ansvara, enligt i avtalet närmare angivna grunder, för verksamheten vid ett till Balsgård förlagt växtförädlingsinstitut. De utöver avtalet erforderliga föreskrifterna för verksamheten skall meddelas i stadgar för institutet, fastställda av Kungl. Maj:t, samt i övrigt i arbetsordning och andra föreskrifter, meddelade av styrelsen för institutet.

Institutet föreslås skola benämnas Institutet för växtförädling av frukt och bär.

Ledningen av institutet skall utövas av en styrelse bestående av ordförande och tio övriga ledamöter. Denna styrelse blir lika stor som vid flertalet förenämnda halvstatliga branschforskningsinstitut och torde medgiva, att styrelsen blir allsidigt sammansatt. Med hänsyn till att, som av det följande kommer att framgå, utredningsmannen räknar med att en stor del av institutets inkomster skall utgöras av statsbidrag, har utredningsmannen ansett det skäligt, att statens inflytande i styrelsen blir betydande. I enlighet härmed föreslås, att Kungl. Maj:t skall utse styrelsens ordförande samt fem övriga ledamöter. Stiftelsen för växtförädling av frukt och bär utser återstående fem ledamöter. Styrelsen utser inom sig vice ordförande.

Utredningsmannen har kommit till den uppfattningen, att en fortsatt effektiv verksamhet kräver en vidgad utgiftsram. Härvid har ett belopp av 350 000 kr. syntts utredningsmannen vara ett minimum, innebärande en utgiftsökning i förhållande till år 1958 med ca 67 000 kr. och i förhållande till de beräknade kostnaderna för år 1959 med 71 000 kr. En utgiftsram av denna storlek lämnar möjlighet till en nödvändig konsolidering av det nu bedrivna arbetet, bl. a. genom förbättrade pensioneringsförhållanden, ökad utrustningsanskaffning och förbättring av fastighetsunderhållet. — Ramen medger därjämte upptagande av angelägna nya arbetsuppgifter —

avseende såväl förädling som försök — för vilka i första hand erfordras teknisk assistans och en ökning av den timavlönade personalen.

Utredningsmannen föreslår, att verksamheten fr. o. m. den 1 juli 1960 finansieras sålunda. Statens bidrag ökas till 200 000 kr. för budgetår. De övriga intressenternas bidrag ökas från f. n. ca 25 000 kr. till 125 000 kr. Till detta kommer de till oförändrat belopp upptagna inkomsterna av verksamheten, 25 000 kr. Härigenom skulle erhållas en årlig inkomst av 350 000 kr., vilken svarar mot de beräknade utgifterna.

Institutionens fasta personal omfattar f. n. åtta månadsavlönade befattningshavare jämte sex—sju kollektivavtalsanställda eller eljest timavlönade årsarbetare.

Enligt utredningsmannens mening bör personalen vid Balsgård — främst då den tillfälligt anställda personalen — något utvidgas. Flera viktiga arbeten skulle härigenom kunna upptagas.

Avtalet mellan Kungl. Maj:t och stiftelsen innehåller inga bestämmelser om personalens löner. Bestämmandet av personalens löner har i stället, liksom vid jordbrukstekniska institutet, helt överlämnats åt institutets styrelse, varom bestämmelse intagits i 3 § stadgarna.

Frågan om ordnandet av personalens pensionering behandlades av 1953 års växtförädlingsutredning, som föreslog, att personalen skulle anslutas till statens pensionsanstalt. — Utredningsmannen vill i denna fråga erinra om att SPA-pensioneringens omfattning är under utredning av en av chefen för finansdepartementet den 30 juni 1959 tillkallad utredning. F. n. torde därför knappast föreligga möjlighet att — även om så ansågs önskvärt — ansluta personalen till pensionsanstalten. Genom den av 1959 års riksdag beslutade allmänna tilläggs-pensioneringen har därjämte pensionerings-spörsmålet kommit i ett nytt läge. Enligt utredningsmannens mening bör av nämnda anledningar i varje fall tills vidare pensioneringen av personalen bygga på den allmänna tilläggs-pensioneringen. De därmed förenade, på arbetsgivaren ankommande premierna skall givetvis erläggas av institutet.

Över utredningens förslag har yttranden avgivits av *statskontoret, lantbruksstyrelsen*, efter hörande av hushållningssällskapen i Kronobergs, Blekinge, Malmöhus och Kristianstads län, *Hushållningssällskapens förbund, statens växtskyddsanstalt, statens centrala frökontrollanstalt, lantbruks-högskolan och statens lantbruksförsök, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, jordbrukets forskningsråd, jordbrukshögskoleutredningen, utredningen rörande nytt finansieringssystem för SPA-pensioneringen och vissa därmed sammanhängande spörsmål, trädgårdsnäringsutredningen, skogs- och lantbruksakademien, föreningen för växtförädling av frukt-träd samt Knut och Alice Wallenbergs stiftelse.*

Departementschefen har anfört följande i statsverkspropositionen.

»I överensstämmelse med de synpunkter, som i förenämnda betänkande redovisats av den särskilt tillsatte sakkunnige med uppdrag att verkställa utredning rörande Balsgårdsinstitutet, finner jag att staten allttjämt bör stödja den sedan länge bedrivna verksamheten vid sagda institut. Dess arbete som i allt väsentligt är direkt inriktat på vetenskaplig forsknings- och försöksverksamhet synes vara av värde för trädgårdsnäringsutredningen i stort och särskilt för fruktodlingen. Likaså i enlighet med utredningsförslaget för-

ordar jag, att institutet organiseras i form av ett halvstatligt sådant av samma typ som de redan existerande s. k. halvstatliga branschforskningsinstitut. Med hänsyn till de goda erfarenheter man haft av branschforskningsinstitut, synes det mig vara lämpligast att Balsgårdsinstitutet organiseras på samma sätt. Grunden för den fortsatta verksamheten vid Balsgård skall sålunda vara ett avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, samt en stiftelse, bildad av de icke-statliga intressenterna, å andra sidan. Avtalet skall kompletteras av stadgar för institutet, vilka skall fastställas av Kungl. Maj:t. Förslag till avtal och stadgar har av utredningsmannen uppgjorts i huvudsaklig anslutning till vad som gäller för nämnda branschforskningsinstitut. En av förutsättningarna för att avtalet skall godkännas av Kungl. Maj:t bör vara att de å den nuvarande Föreningen för växtförädling av fruktträd tillhöriga egendomen Balsgård befintliga anläggningarna med tillhörande mark, försöksfält och inventarier utan vederlag upplåtes till institutet under avtalsperioden.

I enlighet med utredningsförslaget förordar jag, att ledningen av institutet jämlikt avtalet skall utövas av en styrelse bestående av ordförande och tio övriga ledamöter. Flertalet av de förut nämnda branschforskningsinstitut har styrelser av samma storlek, vilken inrymmer möjligheter att erhålla en allsidig styrelsesammansättning. Då en stor del av institutets inkomster kommer att utgöras av statsbidrag, anser jag i likhet med utredningsmannen, att statens inflytande bör bli betydande. Därför förordar jag, att Kungl. Maj:t skall utse styrelsens ordförande samt fem av de övriga ledamöterna. Stiftelsen utser återstående fem ledamöter. Vice ordförande bör styrelsen utse inom sig. Avtalet innehåller inga bestämmelser om institutspersonalens löner eller om dess pensionering. Liksom statskontoret anser jag dock att såsom villkor för statsbidragsgivning till institutet bör uppställas, att lönesättningen följer vissa föreskrifter, som bör intagas i avtalet. Jag finner vidare lämpligt att Kungl. Maj:t för varje budgetår fastställer plan beträffande den huvudsakliga dispositionen av de till institutets förfogande ställda medlen. Vidkommande pensioneringsfrågan föreslår jag, i anslutning till utredningsförslaget och SPA-utredningens yttrande, att avgörandet i denna fråga får anstå.

Avtalet mellan staten och stiftelsen skall gälla för en tid av fem år och skall träda i kraft den 1 juli 1960. Utredningsmannen har med stöd av bemyndigande den 6 november 1959 till jordbruksdepartementet ingivit ett under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande upprättat avtal.

Den ekonomiska situationen vid Balsgårdsinstitutet har sedan ett antal år tillbaka varit sådan, att svårigheter förelegat för institutet att finansiera verksamheten. Under åren 1955—1958 har de årliga utgifterna stigit från omkring 240 000 kronor till omkring 280 000 kronor per år. Inkomsterna har i stort sett varit oförändrade och utgjort något över 200 000 kronor per år. För verksamhetsåret 1959 har inkomsterna beräknats till 194 000 kronor med bortseende från det belopp å 65 000 kronor, som anvisats å tilläggsstat för budgetåret 1958/59 och som avsetts för täckande av underskott i verksamheten under 1958. Utgifterna har för år 1959 beräknats till

279 000 kronor, varav löner 201 000 kronor, omkostnader 70 000 kronor och pensionsavgifter 8 000 kronor. Underskottet för år 1959 skulle enligt dessa beräkningar komma att visa sig uppgå till 85 000 kronor. Utredningsmannen föreslår, att verksamheten från och med den 1 juli 1960 finansieras sålunda. Statens bidrag ökas till 200 000 kronor för verksamhetsår. De övriga intressenternas bidrag ökas från för närvarande cirka 25 000 kronor till lägst 125 000 kronor. Till detta kommer de till oförändrat 25 000 kronor upptagna inkomsterna av verksamheten. Härigenom skulle erhållas en årlig inkomst av 350 000 kronor, vilket belopp motsvarar de beräknade utgifterna. Av de institutioner, som yttrat sig över betänkandet, har övriga flertalet i princip tillstyrkt förslaget. Ehuru det sammanlagda belopp intressenterna enligt det preliminära avtalet skall bidra med ej uppgår till mer än 63 procent av det föreslagna statsanslaget, vill jag likväl — under hänvisning till betydelsen av ifrågavarande verksamhet och till att institutet nu skall erhålla en fastare organisation — föreslå en höjning av statsbidraget för det verksamhetsår, som skall börja den 1 juli 1960 med 100 000 kronor till förutnämnda belopp å 200 000 kronor.

Till Balsgårdsinstitutet anvisade statsbidrag bör ställas till lantbruksstyrelsens förfogande för att på rekvisition utbetalas till institutet. Bokföringen och redovisningen vid institutet bör i anslutning till omorganisationen läggas om till att avse budgetår. Då hittillsvarande anslagsanvisning hänförs till visst kalenderår — den senaste anvisningen till verksamhetsåret 1959 — och förenämnda omläggning såsom förut angivits skall ske per den 1 juli 1960, synes Föreningen för växtförädling av fruktträd i särskild ordning böra tilldelas visst statsbidrag för första halvåret 1960. Jag avser därför att senare denna dag framlägga förslag om att för sagda halvår skall å tilläggsstat för budgetåret 1959/60 anvisas ett bidragsbelopp av 85 000 kronor.»

Vad beträffar medelsanvisningen för första halvåret 1960 har *departementschefen* under punkten 2 i bilaga 2 till propositionen angående äskanden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60 — efter att ha redogjort för en ansökning av föreningsstyrelsen om statsbidrag med 85 000 kr. för täckande av underskottet å 1959 års verksamhet samt däröver avgivet yttrande av lantbruksstyrelsen — anfört bl. a. följande.

»Det för innevarande budgetår anvisade anslaget avser stöd åt verksamheten vid institutet under kalenderåret 1959. Omförmälda omorganisation skall ske per den 1 juli 1960 och bokföringen vid institutet samt revisionen skall därefter avse budgetår. Genom denna omläggning kommer institutet att sakna finansiellt statsstöd under första halvåret 1960. Att statsbidrag skall utgå jämväl för sistnämnda period synes mig emellertid befogat, varför jag i enlighet med vad jag anfört vid behandlingen av förut berörda punkt i statsverkspropositionen vill föreslå att dylikt bidrag till ett belopp av 85 000 kronor anvisas å tilläggsstat till årets riksstat. Däremot kan jag inte biträda det i det föregående redovisade yrkandet om särskild statlig anslagsanvisning för att nedbringa underskottet å 1959 års verksamhet vid insti-

tutet. Täckning för sagda underskott synes föreningen, därest ej andra möjligheter står till buds, kunna ernås genom att mot inteckningssäkerhet upptaga lån på allmänna kreditmarknaden.»

Utskottet. Med hänsyn till den betydelse som förädlingsverksamheten beträffande fruktträd och bärväxter har synes det utskottet motiverat att Balsgårdsinstitutet, som utgör ett centrum för denna verksamhet, alltjämt skall komma i åtnjutande av statligt stöd. De riktlinjer för den fortsatta verksamheten där, som av departementschefen utformats i anslutning till utredningsmannens förslag, bör enligt utskottet läggas till grund för den fortsatta stödgivningen. Härvid skall en förutsättning för statliga bidrag till Balsgårdsinstitutet vara att detta per den 1 juli 1960 organiseras såsom ett halvstatligt branschforskningsinstitut på grundval av en på fem år löpande överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, och en stiftelse för de icke-statliga intressenterna å andra sidan. Bland andra statsbidragsvillkor vill utskottet särskilt ange det att ledningen av institutet skall utövas av en styrelse, där ordförande och fem av de tio ledamöterna skall utses av Kungl. Maj:t.

De av departementschefen föreslagna och av utskottet tillstyrkta reglerna för statsstödet åt växtförädlingsinstitutet bör samtliga innefattas i det skriftliga avtal mellan staten och stiftelsen som Kungl. Maj:t skall fastställa sedan riksdagens beslut i ärendet föreligger.

I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag bör för institutets verksamhet under budgetåret 1960/61 anvisas ett anslag av 200 000 kronor. Enär den senaste anslagsanvisningen hänförde sig till kalenderåret 1959 samt då statsbidragsgivningen, bokföringen och redovisningen från och med den 1 juli 1960 bör ändras till att avse budgetår, tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts framställning om att för verksamheten under tiden 1 januari—30 juni 1960 skall anvisas ett anslag av 85 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna de i det föregående angivna grunderna för statens stöd till verksamheten vid institutet för växtförädling av frukt och bär,

b) till *Bidrag till institutet för växtförädling av frukt och bär* för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 200 000 kronor,

c) till *Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 85 000 kronor.

Stockholm den 15 mars 1960

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Anderberg, Lage Svedberg, Nord, Jonsson, Sigfrid Larsson, Bertil Andersson, Eskilsson, Nils Hansson*, Hermansson och Mossberger;

från a n d r a kammaren: herrar Pettersson i Dahl, Andersson i Hyssna, Jonsson i Strömsund, Hægglom, Anthy, Sköld, Lindström, Östlund, Jönsson och Nilsson i Lönsboda.

* Ej närvarande vid justeringen